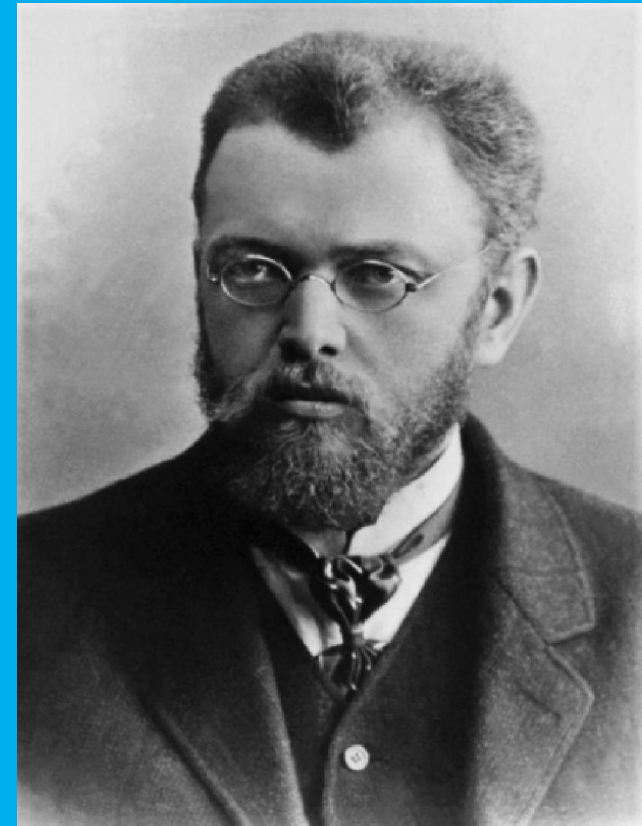

ФІЛОСОФІЯ РЕЛІГІЇ ТА МЕДИЦИНИ В ПОСТСЕКУЛЯРНУ ДОБУ

збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ О. О. БОГОМОЛЬЦЯ
Кафедра філософії, біоетики та історії медицини
ВІДДІЛЕННЯ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА ІНСТИТУТУ ФІЛОСОФІЇ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ НАН УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ ТА МЕДИЧНОЇ ЕТИКИ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ КОМЕНСЬКОГО В БРАТИСЛАВІ (Словаччина)
ЦЕНТР РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ "HUMANUS" (Болгарія)
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Кафедра релігієзнавства

ФІЛОСОФІЯ РЕЛІГІЇ ТА МЕДИЦИНИ В ПОСТСЕКУЛЯРНУ ДОБУ

матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої пам'яті свт. Луки (В. Ф. Войно-Ясенецького)

11 – 12 червня 2024 р.

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ О. О. БОГОМОЛЬЦЯ
Кафедра філософії, біоетики та історії медицини
ВІДДІЛЕННЯ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА ІНСТИТУТУ ФІЛОСОФІЇ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ НАН УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ ТА МЕДИЧНОЇ ЕТИКИ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ КОМЕНСЬКОГО В БРАТИСЛАВІ (Словаччина)
ЦЕНТР РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ "HUMANUS" (Болгарія)
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Кафедра релігієзнавства

ФІЛОСОФІЯ РЕЛІГІЇ ТА МЕДИЦИНИ В ПОСТСЕКУЛЯРНУ ДОБУ

матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої пам'яті свт. Луки (В. Ф. Войно-Ясенецького)

11 – 12 червня 2024 р.

Київ – 2024

справедливим для усіх. З іншого боку, поява такого роду комісій означає кінець класичного розуміння етики, яким би розмитим воно не було різними філософськими теоріями. Біоетика – це не про принципи доброго життя, тобто щастя, це спроба зробити морально важливими та виправданими наші домагання “ухвалити закони для захисту права на життя й гідність, бо стрімкий поступ науки дає нам до рук засоби для різноманітних генетичних маніпуляцій” [1, с. 108].

Література:

1. Бадью А. Етика. Нарис про розуміння зла/ пер. з фр. В. Артюха та А. Репи. – К.: Комубук, 2016. – 192 с.
2. Flynn, J. Theory and Bioethics // The Stanford Encyclopedia of Philosophy / ed. Edward N. Zalta & Uri Nodelman, 2022 (Winter Edition). – URL: <https://plato.stanford.edu/archives/win2022/entries/theory-bioethics>.
3. Kymlicka W. Moral Philosophy and Public Policy: The Case of NRTs // Bioethics. – 1993 (1996). – 7(1). – с. 1-26.
4. Nussbaum M. Why Practice Needs Ethical Theory: Particularism, Principle, and Bad Behaviour // Moral Particularism / ed. B. Hooker, M. O. Little. – Oxford, Clarendon Press, 2000. – p. 227-255

Лапутько А. В., Парфьонова О. І.,
НМУ імені О. О. Богомольця,
annalaputko1987@gmail.com, f.foreignstud@nmu.ua

БІОЕТИЧНІ АСПЕКТИ “ПОСТМОРТАЛЬНОЇ РЕПРОДУКЦІЇ” У ПЕРІОД ВОЄННОГО ЧАСУ

“Стрімкий” розвиток медичних технологій в сучасному світі породжує численні дискусійні та біоетичні питання, серед яких чільне місце займають й питання розвитку допоміжних репродуктивних технологій.

В умовах поглиблення демографічної кризи в Україні, у зв'язку з повномасштабним вторгненням росії на територію нашої держави, особливої гостроти набуло у нашому суспільстві поняття “постмортальна репродукція”, тобто зачаття та народження дитини після смерті одного або обох батьків [1]. Мова йде, в першу чергу, про військовослужбовців, які ризикуючи своїм життям захищають незалежність, суверенітет та територіальну цілісність нашої країни, забезпечити їм можливість зберегти біологічний матеріал для майбутнього батьківства та материнства. Наразі допоміжні репродуктивні технології врегульовані такими законодавчими актами: Цивільним кодексом України (ч. 7 ст. 281 ЦК, ст. 284, 285, 286, 290), Законом України “Про охорону здоров'я” (ст. 48), Наказом Міністерства охорони здоров'я “Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні” (№ 787 від 09.09.2013 р.) [2] та ін. Для того, щоб мати можливість скористатися

цими правами, військовозобов'язаний(-а) має офіційно передати свої репродуктивні клітини на збереження у відповідні установи охорони здоров'я, тобто кріобанки як приватні, так і державні.

В листопаді 2023 року виник суспільний резонанс навколо підписаного Закону України "Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення права військовослужбовців та інших осіб на біологічне батьківство/материнство"(№ 3496-IX від 22.11.2023 р.), тому, відповідно до цього закону: "у разі загибелі або визнання померлою в установленому порядку особи, репродуктивні клітини якої зберігаються, їх зберігання припиняється з подальшою утилізацією" [3], тобто всі клініки повинні утилізувати репродуктивні клітини у березні 2024 року. Міністерство охорони здоров'я України відреагувало на скандал. У відомстві заявили, що кріобанки не утилізуватимуть репродуктивний матеріал загиблих військових, бо держава "зацікавлена у продовженні роду усіма українцями". Згідно Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження генофонду Українського народу, з метою забезпечення прав учасників війни на біологічне посттравматичне батьківство/материнство" здійснюється безоплатне зберігання репродуктивних клітин протягом трьох років з моменту загибелі або визнання її померлою, після закінчення цього строку подальше зберігання таких клітин за рахунок іншої особи, або "фізична особа, репродуктивні клітини якої зберігаються відповідно до законодавства має право розпорядитися ними на випадок своєї смерті або оголошення судом її померлою чи зниклий безвісті" [3]. Водночас, використання кріоконсервованого ооциту чоловіком померлої жінки породжує безліч морально-етичних питань, по-перше, щоб використати її генетичний матеріал, то потрібне сурогатне материнство (тобто це така методика, згідно якої жінка погоджується виносити та народити дитину для генетичних батьків, але необхідною умовою для звернення до нього, згідно законодавства України, прерогатива подружніх пар. Інша ситуація щодо використання репродуктивних клітин померлого чоловіка його дружиною, потрібно нотаріально завірена прижиттєва довіреність чоловіка, в якій буде вказано дозвіл і термін на постмортальну репродукцію. На думку сучасної української дослідниці К.В.Москаленко, правом на використання кріоконсервованих репродуктивних клітин має право виключно чоловік або жінка померлої особи [4]. Як зауважує Європейський суд з прав людини, право на повагу до сімейного та приватного життя включає право на застосування репродуктивних технологій, але не передбачає право стати бабусею або дідусем, а також, право на вирішення коли бути батьками, і не може переходити до інших осіб, зокрема їх батьків.

Термін зберігання кріоконсервованих репродуктивних клітин досить тривалий, адже зберігаються вони в рідкому азоті при $t^{\circ} -196$, але слід враховувати, що ооцити більш чутливі до заморожування, ніж сперматозоїди. Якщо порівнювати обстеження і збереження репродуктивних клітин чоловіка і жінки, то для чоловіків вся процедура займає до 4 годин, але перед тим, потрібно здати "критичні" аналізи (ВІЛ/СНІД, гепатити, сифіліс), тоді як для жінок є величезний список обстежень та аналізів, а сама процедура більш триваліша та витратна й може займати до 1,5 місяців. Щодо вартості, то ціна

такої процедури може досягати 90000 тис. грн., а для чоловіків від 2 до 2,5 тис. грн. На сьогодні, в Україні діє програма медичних гарантій на 2024 р. “Лікування безпліддя за допомогою допоміжних репродуктивних технологій (запліднення in vitro)”, яке надає можливість скористатися послугами безоплатно в клініках, які підписали договір з НСЗУ [5].

Потрібно враховувати, що постмортальна репродукція складна і дискусійна тема з морально-етичної точки зору. Як відомо, предметом гострих дискусій у біомедичній етиці постає питання, пов'язані з використанням допоміжних репродуктивних технологій і початком людського життя, статусу “ненародженої дитини”, редукації багатоплідності, сурогатного материнства тощо. До цих питань при постмортальній репродукції додаються й інші аспекти, які пов'язані з внутрішньою суперечливістю цього феномену. З одного боку, це феномен “народження”, а з іншого – зачаття людини, тобто початок її життя відбувається за допомогою використання біологічного, репродуктивного матеріалу вже померлої людини, що суперечить законам природи.

Проблема постмортальної репродукції має й важливі соціально-етичні аспекти: по-перше, це соціальна відповідальність жінки/чоловіка щодо соціалізації, виховання їх дітей, по-друге, це визнання на державному рівні прав дітей, які народились внаслідок постмортальної репродукції. Треба враховувати, що часто жінка/чоловік приймаючи рішення про народження дитини вона знаходиться у психічно нестабільному стані, гостро відчуваючи біль, відчай, у зв'язку зі смертю коханої людини. Раніше, до використання постмортальної репродукції зверталися переважно елітарні верстви населення, а сьогодні це явище почало набирати оберти “масовизації” у зв'язку з війною. Дитина може бути утиснена в своїх правах, тому варто передбачити у разі загибелі батька/матері, ті ж самі соціальні права, як і в дітей, які були народжені при житті свого батька/матері і аналізувати свої дійсні бажання та усвідомити свою відповідальність за долю своєї дитини.

Загалом біоетичні питання прав людини закріплене не лише на національному законодавстві України, а й на міжнародному рівні (такі як, Міжнародний біоетичний комітет ЮНЕСКО, комітет з біоетики Ради Європи і т.д.). Слід зазначити, що в ст. 27 Конституції України проголошується: “кожна людина має невід'ємне право на життя... кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань” [6], тому людина є найвищою соціальною цінністю, а “сім'я , дитинство, материнство і батьківство охороняється державою” [ст. 51 КУ] [6]. Головним обов'язком держави є турбота про майбутні покоління, яке закріплене в ст. 16 Конституції України, а саме “збереження генофонду Українського народу”, тому саме зміни в Законі України допоможе забезпечити права на охорону репродуктивного здоров'я та реалізацію батьківства та материнства. Йдеться не тільки про права жінок на народження дитини від коханого чоловіка поза межами інституту сім'ї та шлюбу, а й глибокі екзистенціальні аспекти цієї проблеми, пов'язані з цим, а саме можливість сучасної медицини долати смерть, продовжуючи життя наших героїв у наступних покоління, після смерті у житті їх дітей.

Таким чином, “посмертна репродукція” є суттєвою гарантією права на

продовження роду, проте його реалізація потребує відповідного та виваженого рішення. Зрештою, збереження генофонду українського народу має бути головною та спільною справою держави, а також створення справедливого механізму правового регулювання “постмортальної репродукції” людини в Україні, що відповідатиме міжнародним загальноприйнятим біоетичним нормам, щоб безсмертя наших героїв була не лише в назвах вулиць і пам’ятних табличках, а у й продовженні “героїзації” саме в дітях, навіть, якщо держава буде їх отримувати шляхом *in vitro*.

Література:

1. Закон України “Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні” (№ 787 від 09.09.2013 р.). – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1697-13#Text> (дата звернення: 20.05.2024)
2. Чечерський В.І. Постмортальна репродукція: актуальні проблеми правового регулювання та зарубіжний досвід. – URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/904544.pdf>
3. Закон України “Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення права військовослужбовців та інших осіб на біологічне батьківство (материнство)” від 22 листопада 2023 року № 3496-IX – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3573-20#Text> (дата звернення: 20.05.2024)
4. Москаленко К.В. Постмортальна репродукція для військових: як було раніше і чи вирішує проблеми новий закон. – URL: <https://zmina.info/columns/postmortalna-reprodukciya-dlya-vijskovykh-yak-bulo-ranishe-i-chy-vyrishuye-problemy-novyj-zakon/>
5. Лікування безпліддя за допомогою допоміжних репродуктивних технологій (запліднення *in vitro*). – URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/likuvannia-bezpliddia-u-pmh> (дата звернення: 20.05.2024)
6. Конституція України. Відомості Верховної Ради України. 1996 №30 ст. 141. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.05.2024)

Місержи С. Д.,

НМУ імені О. О. Богомольця,
miserjisd@gmail.com

КРИТЕРІЇ СМЕРТІ В КОНТЕКСТІ БІОЕТИКИ ТА БІОМЕДЦНОЇ ЕТИКИ

Досягнення біомедицини та біотехнологій з 70-х років сприяли технологізації вмирання та смерті. Стало можливим підтримувати життя у комі чи вегетативному стані тривалий час. Час смерті, пов’язаний із відключенням від штучних систем підтримки життєдіяльності людини, найчастіше став рішенням лікаря та/або родичів. Невизначеність статусу пацієнта, коли він уже не живий, але й не мертвий, поставив перед медициною, власне розвиток